

Nr 52.

Af herr **Johansson** i Stockholm m. fl. om förbud mot förändring af register öfver arbetare i visst angifvet syfte m. m.

Redan vid sistlidne riksdag fäste undertecknad i motion 283 Riksdagens uppmärksamhet vid ett allvarligt och till synnerligen farliga konsekvenser ledande missförhållande, som uppstått med att arbetsgifvareorganisationerna i vårt land börjat föra s. k. arbetsgifvareregister öfver alla arbetare, som äro eller varit anställda vid till resp. organisationer anslutna arbetsplatser. Systemet har införts här i landet af Sveriges verkstadsförening.

I landet finnas utom några smärre arbetsgifvaresammanslutningar 3 stora centrala arbetsgifvareorganisationer. *Sveriges verkstadsförening* har, enligt föreningens förste tjänstemans, dir. Wällgrens, uppgift till dagspressen, hos sig 30,000 arbetare inregistrerade eller cirka 5,000 flera ände, som enligt föreningens årsrapport år 1909 voro anställda hos till föreningen anslutna arbetsgifvare. *Svenska arbetsgifvareföreningen* omfattade år 1909, enligt egen årsrapport, 1,423 arbetsgifvare, hvilka hos sig hade anställda 163,080 arbetare. *Centrala arbetsgifvareförbundet* omfattar cirka 2,000 arbetsgifvare, hvilka sysselsätta omkring 40,000 arbetare.

Hos arbetsgifvare, som äro sammanslutna inom dessa tre öfver hela landet sig utsträckande arbetsgifvaresammanslutningar, finnas således redan för närvarande i rundt tal 233,000 arbetare anställda eller det öfvervägande flertalet af inom egentliga industrier sysselsatta. Såsom förut nämnts har Sveriges verkstadsförening infört systemet. Kändt är också, att Svenska arbetsgifvareföreningen äfven beslutat sig för att upprätta s. k. arbetareregister, hvadan redan nu torde kunna räknas med, att omkring 193,000 arbetare äro registrerade. Genom uttalande i dagspressen är tillika bekant, att äfven Centrala arbetsgifvareförbundet har för afsikt att upprätta liknande register. Man torde därför kunna räkna med att samtliga arbetare, anställda hos organiserade arbetsgifvare, inom närmaste framtiden äro uppförda i dessa s. k. arbetareregister.

De ledande principerna för dessa register framgår af följande:

Principerna för Verkstadsföreningens register.

Verkstadsföreningen har för sina medlemmar fastställt en bestämmelse, att medlem i föreningen är skyldig att lämna uppgift om hvarje arbetare, som slutar sin anställning eller får sluta, och anledningen hvarför, till ett inom föreningen upprättadt s. k. arbetareregister. Dessa rapporter registreras genom anteckningar å ett för hvarje arbetare gällande kort, hvarigenom ett sådant nu finnes för alla arbetare, som äro eller varit anställda hos till Verkstadsföreningen anslutna verkstäder alltsedan »statistiken» började. Korten äro ordnade så, att den arbetares kort, hvarom fråga är, utan nämnvärd tidsutdräkt kan framtagas. Det har vidare hos medlemmar i Verkstadsföreningen blifvit en vana att, då arbetare söker anställning, sätter sig vederbörande befälsperson vid den verkstad anställning sökes, *innan anställning medgifves*, i förbindelse med »statistiken» och erhåller därifrån omedelbart, pr telefon eller annorledes, de uppgifter, som om den arbetssökande finnes antecknad på hans kort i registret.

Då i något fall sådan förfrågan hos registret *före* arbetares anställande uraktlåtes, göres, sedan uppgift inkommit till registret att viss arbetare anställts, till arbetsgifvaren i fråga en anmälan om hvad som eventuellt i arbetarens föregående anställningar lagts honom till last, utan att något yrkande dock samtidigt göres. I det cirkulär, som föreningen för sådana meddelanden *efteråt* enligt uppgift använder, heter det bl. a.:

»— — — Vi afse med detta meddelande icke mannens afskedande, utan endast att han, om ni så finner lämpligt, göres uppmärksam på, att ni äga kännedom om hans föregående, och eventuellt varnas för ett återuppreparande af hvad som lägges honom till last.»

Dir. Wällgren har vidare meddelat, att när ett par månader gått (efter första cirkulärets afsändande), skickas ett nytt cirkulär, hvori från arbetsgifvaren utbedes ett omdöme om, huru arbetaren skött sig på sin nya plats. Blir detta gynnsamt strykas de föregående anmärkningarna ur föreningens register och läggas icke vidare mannen till last.

Detta senare tillvägagångssätt, med uppgifters lämnande sedan arbetaren fått anställning, torde således närmast vara att likna vid den polisuppsikt under viss tid, som personer, hvilka kommit i kollision med rättsvisan, underställas och hvarvid som bekant ett aldrig så ringa felsteg gör att den under polisuppsikt ställda på nytt bortdömes. Men detta är likväl den mildaste form för registrets användande mot arbetare, enär, såsom ofvan framhållits, den vanan utvecklats hos föreningens medlemmar att göra förfrågan i registret *före anställnings lämnande*, och erfarenheten har bekräftat, att detta senare oftast leder till att arbetare, som i registret om sig har oförmånliga omdömen, fullständigt utestängts från det yrke han lärt, ja, till följd af sådan ihållande förföljelse och afstängning från att inom landet försörja sig och de sina, blifvit tvungen att emigrera, såsom i motion 283 vid 1910 års riksdag omnämnde Friberg slutligen såg sig nödsakad till.

Svenska arbetsgifvareföreningen har upprättat sitt register efter i hufvudsak samma grunder som Verkstadsföreningen, hvilket torde framgå af nedanstående i tidningspressen återgifna utdrag ur ett cirkulär, som Arbetsgifvareföreningens förste man tillställt föreningsmedlemmar.

Grunden för och exempelsamling från Sv. arbetsgifvareföreningens register.

»Sv. arbetsgifvareföreningen
Stockholm C.
Statistiska afd.
Cirkulär 1.

S. H. T.

Sedan vissa till Sv. arbetsgifvareföreningen anslutna yrkesförbund beslutat uppdraga åt nämnda förening att upprätta en för dessa förbund gemensam byrå för arbetarestatistik, få vi härmed meddela, att ifrågavarande byrå är afsedd att träda i verksamhet den 1 nästkommande januari (1909).

Men för att denna kontroll och detta skydd skola blifva fullt effektiva, fordras icke endast att hvarje förbundsmedlem omedelbart fullgör föreskrifven anmälan om hvarje förändring inom hans arbetarstam, utan ock att vid ifyllandet af afflyttningssedlarna ett samvetsgrant och upplysande omdöme om hvarje arbetare lämnas, grundadt på det närmaste arbetsbefälets vitsord och innehållande just så mycket som en arbetsgifvare önskar veta om den arbetare han engagerar. Ej blott fel och dåliga egenskaper, utan äfven förtjänster böra sålunda angifvas. Som belysande exempel bedja vi få citera följande omdömen om arbetare:

»Skötsam och flitig, men klen fattnings- och arbetsförmåga.»

»Tämligen skötsam, men lat och likgiltig i arbetet.»

»Läraktig, pigg, flitig.»

»S. k. periodsupare, eljes en duktig arbetare.»

»Firar i regel måndagar.»

»Gick direkt från arbetet utan uppsägning.»

»Oftast trotsig och lat, därigenom sökande uppdrifva ackordssättningen.»

»Agiterar under arbetstiden.»

»Blef i brist på arbete uppsagd till afflyttning, men gick då genast utan att fullgöra åtagna ackord och trots det han erhållit ganska betydande förskott, utan att han levererat motsvarande arbete.»

»Vi vore eder tacksamma, om Ni ville meddela det verk, där han erhåller ny plats, att han är ytterst opålitlig och att det gäller noga se upp med honom.»

Stockholm den 1 december 1908.

Sv. arbetsgifvareföreningen.

Hj. von Sydow.

Cirkuläret i fråga ger som synes exempel äfven på arten af de anmärkningar, som från olika arbetsgifvare ingått till detta register. Bland dessa anmärkningar finnas sådana, som enligt framstående juristers uppfattning äro straffbara t. o. m. efter nu gällande lagbestämmelser.

I Social-Demokraten för 29 sistlidne november återges, t. o. m. i facsimil, en del prof på arten af de anmärkningar, som ingått till Verkstadsföreningens register. Tidningen i fråga anför därvid bland annat följande profkarta:

Exempelsamling från Verkstadsföreningens register.

Här ett första ståtligt exempel. Det gäller en smidesarbetare och om honom upplyses:

»Afskedad för trakasserier mot en oorganiserad arbetare. Se bref af den 12 nov. 1908. Ungsocialist af allra sämsta art. Bör på det allvarligaste afrådas för att antaga denne.»

Ett annat kort lämnar om en filare följande lakoniska betyg: »Godt. God. *Oduglig.*» En tredje ledsagas af upplysningarna: »Senfärdig. Uppstudsig.» Om en fjärde arbetare upplyses bland annat: »Slutade emedan han ej ville arbeta i lag med en förman, som han ansåg vara elak.» En femte »rekommenderas» med bland annat följande upplysning: »Drar gärna ut på arbetet för att därigenom erhålla så högt ackordspris som möjligt.»

Ett sjätte betyg lyder så här: »Anmärkningsfritt. — Godkänd. — Ohöfligt uppträdande.» Ett sjunde: »Gott. God. *Bråkmakare.*» Ett åttonde: »Afskedad: vägrat arbeta.» Nionde: »Kommen från 'landet'.» Tionde: Allm. Svenska under rättas då han får plats; restar för ett förskott på 10 kr.» Elfte: »Har benägenhet att i arbete språka med kamraterna.» Tolfte: »Uppförande godt, men har den oseden att ofta försöfva sig.» Trettonde: »Godt. God. Klen och sjuklig.» Fjortonde: »Godt. God. 'Firar' en och annan gång. Dock ej ofta!» Femtonde: »Rätt god arbetare, men 'firar' mycket.» Sextonde: »Duglig. God... Har flera gånger blifvit afskedad till följd af dryckenskap, men hans familjeförhållanden ha gjort att öfverseende visats honom gång efter annan. Det synes dock ingenting hjälpa.» Sjuttonde: »Anmärkningsfritt. God. Fyllerist.» Adertonde: »Argaste ungsocialist! Var berusad vid slutlikvidens afhämtande och uppförde sig på det hänsynslösaste, drummelaktigaste sätt. Ville ej, trots uppmaning, lämna kontoret, förrän polis tillkallats. Utför med svordomar och hot mot direktören och ingenjören. En stor lymmel, hvarför det varnas för honom.» Nittonde: »Genomgått Brunnsviks folkhögskola och medarbetat i en socialdemokratisk tidning.»

Slutligen må ånyo erinras om det vid sistlidne riksdag i motion 283 framhållna och utredda fallet, där anmärkningen, som återfanns å kortet, var följande: »Är nosig och svår att komma öfverens med om ackordspris och uppviglar kamraterna till detsamma.»

Anmärkningarna leda till förföljelse af arbetare.

Denna senare anmärkning har bevisligen ledt till, att personen ifråga icke hade möjlighet att erhålla arbete inom den mek. verkstadsindustri, som är ansluten till Verkstadsföreningen och, då utanför Verkstadsföreningen stående verkstäder endast äro ett fåtal, nödgades han som sagdt slutligen emigrera.

Äfven om man utgår ifrån, att alla anmärkningar, som upptagas uti oförmälda register, äro fullständigt sanningsenliga, torde dock omdömesgilla och opartiska personer om desamma likväl ha den uppfattning, att straffet: *utestängning från arbete och därmed från möjlighet att försörja sig*, icke står på något sätt i rimlig proportion till de på korten upptagna brotten ens i de fall, då det öfverhufvud taget kan bli fråga om att använda ett sådant begrepp för de upptecknade förseelserna.

Den arbetare, hvarom i registret fanns anmärkning, att han genomgått Brunnsviks folkhögskola och medarbetat i socialdemokratisk tidning, har också, enligt hvad tidningen Socialdemokraten erfarit, länge förgäfvets sökt anställning å till Verkstadsföreningen anslutna verkstäder.

Man har således af hvad som redan är känt grundad anledning förmoda, att äfven öfriga, som i dessa arbetsgifvareorganisationernas register blifvit prickade, skola utsättas för samma svårigheter att erhålla arbete.

Uppgifterna afgifvas utan kontroll och kunna därför vara godtyckliga.

Redan detta, att arbetsgifvarekorporationer på sådant sätt utan dom och rannsaking skola kunna hindra arbetare att sig och de sina inom landet försörja, är enbart för sig i hög grad upprörande och bör därför vara ägnadt att tilldraga sig lagstiftningens synnerliga uppmärksamhet. Men då samtidigt beaktas, att lämnandet af uppgifter till dessa register sker under sådana former, att möjlighet till kontroll öfver huruvida uppgifterna äro sanningsenliga, därvid är fullständigt utesluten, måste systemet anses i ännu högre grad förkastligt. Verkstadsföreningen har visserligen i en skrifvelse till Sv. järn- och metallarbetareförbundet förklarat, »att arbetarregistret, hvad beträffar anteckningar däri om arbetares uppförande, icke är hemligt utan tillgängligt å lämplig tid för den intressent, som däraf önskar taga del». Men denna förklaring, som slutligen afgafs omkring $\frac{3}{4}$ år efter att ifrågavarande fackorganisation framfört starka

anmärkningar mot arbetarregistret (se därom motion 283 vid 1910 års riksdag) ändrar icke mycket i sak. De till Verkstadsföreningen anslutna verkstäderna äro nämligen spridda öfverallt i landet, medan registret föres å föreningens kontor i Stockholm, och i regel lär icke arbetare kunna bära de kostnader, som blefve en följd af att själf kontrollera, hvad registret har att om honom förmåla. Således torde den slags offentlighet, som Verkstadsföreningen i angifna skrifvelse medgifvit för sitt register, icke vara af stort värde, och det af Sv. arbetsgifvareföreningen förda arbetarregistret är, så långt man känner, fullständigt slutet för utomstående. Denna hemlighet gör att man icke kan värja sig för misstankar därom, att de inrapporterade uppgifterna blifva godtyckliga och färgade af personliga stämningar för stunden eller rent af taga formen af personlig hämndkänsla för saker, som kanske ligga fullständigt utanför arbetet.

Arbetarregistren fördömas äfven af utanför arbetarnas krets stående.

Att det icke allenast inom arbetareläget förefinnes en bestämd ovilja mot dessa arbetarregister, torde framgå af följande citat ur Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning dels för den 13 och dels för den 25 augusti 1910:

Efter att ha redogjort för Verkstadsföreningens register, tillägger tidningen själf den 13 augusti följande:

»Ett förbud öfver lag af allt sådant informationsväsende vid sidan af arbetsbetyget skulle endast stå i öfverensstämmelse med det laga ansvar, hvarmed det senare är omgärdadt. Det enskilda talet kan man ju icke komma in på lifvet.»

Den 25 augusti skrifer tidningen om samma sak:

»Vi måste vidblifva vår mening om det osunda och rättskränkande, som ligger däri, att en institution lämnar förklenliga upplysningar om en person utan hans kännedom, så att han icke blir i tillfälle att bemöta dem. En enskild arbetsgifvare kan ju förhöra sig hos en yrkesbroder om en man, som varit hos honom anställd, och fästa vid hans meddelande det afseende, han finner för godt. Här kunna många ansvarslösa omdömen fällas; men de äro ju ej åtkomliga och äga icke annat än personlig auktoritet. Men de upplysningar, en institution meddelar, utgöra så godt som en dom. Och dock hvila dessa uteslutande på meddelanden från ena parten. Man skulle mera försona sig med registret, om det begränsade sig till att meddela de särskilda upplysningarna till arbetsgifvaren efter anställningen och tillika underrättade arbetaren därom. Detta kan utgöra en maning och god hjälp att taga sig till vara för felets upprepande. Det är dock fara för, att äfven sådana upplysningar kunna vara så pass dikterade af ett ensidigt och kortsynt arbetsgifvareintresse eller af personlig afvoghet, att de kunna skada mer än gagna. Men upplysningar, gifna före besättandet af en plats, bakom den anställningssökandes rygg, med en institutions anspråk på vederhäftig-

het och af den art, att vederbörande afskräckas från att antaga den sökande, kunna icke försvaras, vare sig det föreligger ett danskt föredöme eller ej.

Det är betecknande, att direktör Wällgren i intervjuen (i tidningen Dagen) uteslutande dröjer vid de felaktiga verkningarna af meddelandena efter anställningen och blott i en bisats häntyder till de upplysningar, som på anfordran lämnas om platssökande.

Hvem borgar för öfrigt för, att icke andra arbetsgifvaresammanslutningar, som äfven upprätta register, kunna gå längre än Verkstadsföreningen och i all tysthet öfva bojkott, hvarmed de 'svarta listorna' äro färdiga? I det fördolda drifva hänsynslöshet, agg och fördom alldeles utmärkt sitt spel under det gemensamma bästas skyddande förklädnad.

Vi kunna icke se annat, än att frågan om dessa arbetsregister bör komma fram för riksdagen för att dryftas i samband med arbetsaftalsfrågan, som den ju icke direkt berör, men dock står nära. Lagstiftningen måste se till, att på ett område, där förhatliga missbruk ligga så nära, upprätta den sunda grundsatsen, att upplysningar, som af en institution lämnas till arbetsgifvare om arbetssökande eller anställda, äfven böra delgifvas dessa senare.»

Arbetarregistrens verksamhet straffbar äfven enligt nu gällande lag.

Redan enligt nuvarande lagrum torde många af uppgifterna i dessa arbetarregister vara straffbara, och hela registersystemet är tydligen i uppenbar motsättning till 16 kap. 8 § strafflagen, som lyder:

»Utsätter man, i afsikt såsom i 7 § sägs (d. v. s. 'af arghet' = uppsåtligen), emot annan rykte om gärning eller last, som ej efter lag straffbar, men eljes för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst menlig är, eller fortsprider man af arghet sådant, af annan utsatt rykte; dömes till fängelse i högst sex månader eller böter.»

Särskildt skarpt framstår det straffbara uti sådant tillvägagångssätt om samtidigt beaktas att i 16 kap. 13 § är fastställt, att »den som för ärekränkning tilltalas, må ej till sitt fredande framställa bevisning om sanningen af sådant tillmäle, som i 8 § sägs». På detta sätt har strafflagen tydligen velat förebygga spridandet till och med af grundade, ofördelaktiga omdömen eller rykten om hvar och en, som ej är för brott dömd.

Men arbetarna ha ej stor nytta af att angifna utväg står till buds, enär med den hemlighetsfullhet, hvarmed systemet omgärdats, det i de flesta fall blir dem omöjligt att komma på bevisen för oegentligheterna.

Arbetarregistren böra göras till offentlig handling.

Helst borde, synes det undertecknad, helt förbjudas arbetsgivarorganisationerna att föra här omnämnda arbetarregister, men om icke det låter sig göra, synes dock nödvändigt att med snaraste göra dem helt offentliga. Vidare bör i lag bestämmas, att arbetsgivar, som till omnämnda arbetarregister lämnar uppgift om arbetare, har skyldighet att omedelbart tillställa den arbetare, om hvilken uppgiften afgifves, en afskrift af densamma, så att arbetaren sättes i tillfälle att omedelbart söka rättelse af uppgiften, om han förmenar den vara oriktig. Sådant skriftligt meddelande må äfven tillställas arbetaren, när om honom i registret införd eventuell anmärkning möjligen borttages.

Yrkandet att arbetaren skall delgifvas, hvad om honom vid hvarje särskildt tillfälle införes i registret, står i fullständig öfverensstämmelse, synes det, med principen i redan gällande lag. Betraktar man uppgifterna till registret som en betygssättning, torde exempelvis icke vara möjligt att kontrollera, huruvida arbetsgivar vid uppgiftens lämnande till registret bryter mot strafflagens bestämmelser i 22 kap. 17 §, med mindre samma uppgifter som lämnas till registret äfven lämnas arbetaren.

Såsom af de i förestående anförda exemplen tydligen framgår, äro uppgifterna till här ifrågasatta arbetarregister också af helt annat slag än de, som skrivas ut i arbetarnes betyg, ett missförhållande som endast kan rättas genom att arbetaren delgifves äfven de uppgifter, som rapporteras till registret. Och från registren i fråga utlämnas ju också uppgifter, som icke på något sätt framgå af det »intyg» arbetaren bekommit.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställes

att Riksdagen måtte för sin del antaga en lag, hvarigenom dels register, som föres öfver arbetare angående deras förhållande i innehafda anställningar, med syfte att flera olika arbetsgivar därifrån skola kunna inhämta upplysningar om arbetare, måtte vid ansvars påföljd förbjudas eller, om så ej kan ske, förklaras vara offentliga handlingar, dels

att vidare, om registren ej anses kunna förbjudas, det åläggas arbetsgivar, som till register af omnämndt slag lämnar uppgifter om arbetare, att till den arbetare, hvarom uppgifter till registret afgifves, omedelbart lämna afskrift af samma uppgifter

och torde öfverlämnas till vederbörande utskott
att formulera för ernåendet af angifna syften lämplig
lagtext.

Stockholm den 25 januari 1911.

J. T. Johansson.

<i>Ernst Söderberg.</i>	<i>Bernh. Eriksson.</i>	<i>Herm. Lindqvist.</i>
<i>K. A. Borg.</i>	<i>L. J. Carlsson.</i>	<i>C. E. Svensson.</i>
<i>Knut A. Tengdahl.</i>	<i>A. C. Lindblad.</i>	<i>Gustaf Strömberg.</i>
<i>G. A. Rundgren.</i>	<i>Johan Forssell.</i>	<i>C. Winberg.</i>
	<i>N. A:son Berg.</i>	
